

ЕКОНОМІКА. УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ

УДК 332.2

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.01>

ЗАВДАННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ В АГРАРНІЙ СФЕРІ, ВИКЛИКАНІ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ, ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Й.М. ДОРОШ,

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН,

Інститут землекористування НААН України

e-mail: landukrainenaas@gmail.com

А.В. БАРВІНСЬКИЙ,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, Інститут

землекористування НААН України

e-mail: barv@ukr.net

О.С. ДОРОШ,

доктор економічних наук, професор,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

e-mail: dorosh_o@nubip.edu.ua

Л.А. СВИРИДОВА,

кандидат економічних наук,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

e-mail: nubipzem@gmail.com

Анотація. Проаналізовано сучасний стан земель сільськогосподарського призначення, особливо пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій та бойових дій. Доведено, що алгоритм вилучення із сільськогосподарського обігу земель, пошкоджених внаслідок бойових дій, необхідно закріпити на законодавчому рівні шляхом внесення відповідних змін та доповнень до Земельного кодексу України, Законів України: «Про охорону земель», «Про землеустрій». Чинний Порядок консервації земель необхідно доповнити критеріями та показниками для встановлення ступеня механічного руйнування та/або хімічного забруднення, адже від цього залежить напрямок, зміст та обсяг реставраційних робіт та, відповідно, обсяг їх фінансування. Наголошено, що лише диференційований підхід трансформації техногенно забруднених земель дозволяє раціонально витратити кошти і досягати максимального природоохоронного ефекту.

Акцентовано увагу, що в умовах сьогодення для адекватної своєчасної реакції на виклики у сфері використання та охорони земель, на сільських територіях, землеустрій має носити динамічний багатоваріантний (альтернативний) характер, особливо на місцевому рівні, базуючись на основних законодавчо закріплених принципах.

Сформульовано завдання землеустрою в аграрній сфері, зумовлені військовою агресією та обґрунтовано шляхи їх вирішення. Наведено перелік недоліків в законодавчих нормах, які наявні в сучасному контексті при складанні документації із землеустрою.

Ключові слова: землеустрій, сільськогосподарські угіддя, руйнування ґрунтового покриву, хімічне забруднення земель.

Постановка проблеми.

Кризовий стан земельних ресурсів переважної частини України з тенденцією до погіршення внаслідок надзвичайних ситуацій, збройної агресії та бойових дій супроводжується нераціональним використанням земельно-ресурсного потенціалу держави, погіршенням якісного стану та зниженням продуктивності земель, неврегульованістю характеру функціонування землі як засобу виробництва, відсутністю єдиної державної системи охорони земель, відсутністю інструментів регулювання земельних відносин.

Картина дуже динамічна: кардинальні зміни часто є миттєвими. Загальна площа сільськогосподарських земель, які знаходяться на тимчасово окупованих, деокупованих та небезпечних територіях становить близько 10 млн га. Нормативна грошова оцінка даних земель складає близько 33 млрд. грн. На жаль йдеться про втрату до чверті сільськогосподарського експортного потенціалу країни.

За нашими розрахунками на основі даних Копернікус, НАСА, Інституту вивчення війни внаслідок бойових дій на території України значно

зросла кількість пожеж, від початку вторгнення російських військ до кінця серпня зафіксовано займання на площі майже 170 тисяч гектарів. Більшість з них вздовж лінії бойових дій внаслідок обстрілів.

Це супроводжується руйнуванням ґрунтового покриву, розвитком деградаційних процесів, зокрема таких як механічне руйнування, забруднення, в тому числі хімічне, засмічення та ін.

Частина небезпечних територій з метою повернення у господарське використання потребує проведення заходів щодо усунення наслідків бойових дій: розмінування, прибирання фортифікаційних споруд, відновлення поверхневого шару, що вимагає розробки державних програм та інноваційних проєктів.

В умовах військової агресії значні площі сільськогосподарських земель внаслідок уражень стають непридатними для використання за своїм цільовим призначенням. Це зумовлює необхідність законодавчо передбачити можливість зонування пошкоджених земель за ступенем ураження та визначення їх правового статусу. Звільнені від окупації землі залишаються небезпечними для обробітку

до їх обстеження та розмінування, яке потребує часу та можливого вилучення земель з сільськогосподарського обробітку із подальшою трансформацією.

Нами припущено, що понад 6 млн. га орних земель на тимчасово окупованих територіях, з яких понад 1,5 млн. га окуповані з 2014 року. Ще майже 4,5 млн. га залишаються небезпечними для обробітку.

Перелічені вище виклики обумовлюють необхідність корегування державної земельної політики, удосконалення нормативно-технічних документів щодо використання та охорони земель, зокрема норм і правил у сфері землеустрою, нормативів у галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів, зокрема, тих яким завдано шкоду внаслідок надзвичайних ситуацій, збройної агресії та бойових дій. Діяльність, що «... забруднює чи справляє інший негативний вплив на земельні ресурси і довкілля може бути правомірною за умови дотримання нормативів, які встановлюють критерії безпечності землекористування і довкілля та визначають гранично допустимі показники негативного впливу на них небезпечної чи небезпечної діяльності» [3].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій.

Визначенню завдань сучасного землеустрою на різних етапах розвитку земельних відносин в нашій країні і розробці системи відповідних заходів для їх вирішення присвячені праці Д.С.Добряка, Й.М.Дороша, Л.Я.Новаковського, А.М.Третьяка та інших. При цьому, автори підкреслюють багатофункціональний характер сучасного землеустрою за умов прискореної

динаміки трансформаційних процесів в аграрному секторі економіки, його спрямованість на регулювання земельних відносин на сільських територіях та раціональну організацію території адміністративно-територіальних утворень і окремих суб'єктів господарювання на землі [1, 2, 12, 13, 14].

Однак, нові виклики в аграрній сфері, пов'язані з військовою агресією, зумовлюють необхідність у формулюванні нових завдань землеустрою і обґрунтуванні шляхів їх вирішення.

Мета статті – сформулювати завдання землеустрою в аграрній сфері, викликані військовою агресією, та обґрунтувати шляхи їх вирішення.

Матеріали і методи наукового дослідження.

Під час дослідження питання, які пов'язані із визначенням завдань землеустрою в аграрній сфері, що викликані військовою агресією та наведення шляхів вирішення проблемних аспектів використовувались наступні методи наукового пізнання: монографічний метод, теоретичний метод та метод узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення.

Прийняття зважених управлінських рішень в аграрній сфері в умовах динамічної трансформації структури землекористування, якісного стану ґрунтового покриву агроландшафтів, зокрема в контексті збільшення частки пошкоджених земель внаслідок військових дій, вимагає наявності коректної інформації про сучасний стан земельних ресурсів. Основним джерелом такої інформації може стати інвентаризація земель,

яка відповідно до частини 1 Статті 35 Закону України «Про землеустрій» «проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їхніх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення Державного земельного кадастру, виявлення та виправлення помилок у відомостях Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування» [9].

Необхідною умовою диференційованого використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій та застосування землеохоронних заходів є розробка та запровадження системи класифікації земель за типом та ступенем ураження, оскільки від цього залежить обґрунтування доцільності подальшого використання таких земель в інтенсивному сільськогосподарському обробітку, напрям їхньої трансформації, зміст та склад відновлювальних заходів. А оскільки переважна частина таких земель перебуває у приватній власності актуальним є оцінка втрат та збитків сільськогосподарських землекористувачів, включаючи недоотриманий прибуток внаслідок неможливості вирощування на пошкоджених землях товарної сільськогосподарської продукції належної якості.

Основним напрямом раціонального використання земель, сильно по-

шкоджених внаслідок військових дій, є рекультивация, яка відповідно до Статті 166 Земельного кодексу України проводиться на землях, що «зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі» і являє собою «комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель» [4].

Крім того, деградовані землі, які зазнали механічних руйнувань та хімічного забруднення внаслідок військових дій, можуть підлягати консервації, Порядок здійснення якої, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. №35 [6]. Відповідно до частини 2 Статті 172 Земельного кодексу України «консервация земель здійснюється шляхом припинення чи обмеження їх господарського використання на визначений термін та залуження, заліснення або ренатуралізації» [4].

І рекультивация порушених земель, консервація деградованих земель згідно з чинним земельним законодавством України повинні здійснюватися відповідно до робочих проєктів землеустрою, зміст яких має враховувати виклики сьогодення, обумовлені збройною агресією РФ, зокрема, тип та ступінь ураження ґрунтового покриву, специфіку проведення підготовчих робіт (наприклад, розмінування територій), віддаленість від лінії бойових дій, небезпеку повторного ураження тощо. Для цього алгоритм вилучення земель, пошкоджених внаслідок військових дій, із сільськогосподарського обігу необхідно закріпити на законодавчому рівні шляхом внесення відповідних змін та допов-

нень до Земельного кодексу України, Законів України: «Про охорону земель», «Про землеустрій». Чинний Порядок консервації земель потрібно доповнити критеріями та показниками для встановлення ступеня механічних руйнувань і/або хімічного забруднення, адже від цього залежить напрям, зміст та обсяг відновлювальних робіт і відповідно обсяги їхнього фінансування.

Лише диференційований підхід щодо трансформації техногенно забруднених земель дозволяє раціонально витратити кошти і досягати максимального природоохоронного ефекту. Як правило, вартість робіт по докорінній деконтамінації ґрунту набагато перевищує витрати на агро-меліорацію. Очищення ґрунтів за допомогою фітомеліорації затягується на довготривалий період і потребує обладнання по утилізації рослинної маси. Різноманітні стаціонарні установки по очищенню ґрунтів вітчизняного і зарубіжного виробництва досить дорогі та енерговитратні. Такі засоби деконтамінації доцільно використовувати при ліквідації наслідків аварійних викидів на дуже обмежених площах. У випадках дифузійного забруднення ґрунтового покриву раціональним природоохоронним заходом є агро-меліорація.

Основним критерієм для вилучення забруднених радіонуклідами земель з обробітку є неможливість гарантованого одержання продукції, що відповідає нині діючим санітарним нормам (ДР-97) [11]. Прийняття рішення про додаткове виведення забруднених радіонуклідами земель з обробітку потребує зваженого підходу з урахуванням конкретних ґрунтово-кліматичних умов. При цьому беруть до уваги основні фізико-хіміч-

ні показники ґрунту, його гранулометричний склад, реакцію ґрунтового розчину, забезпеченість фосфором і особливо калієм, які мають вирішальне значення в обмеженні переходу радіонуклідів з ґрунту в рослини.

Всі перелічені заходи повинні здійснюватися на основі відповідної документації із землеустрою, якою «регулюється використання та охорона земель державної, комунальної та приватної власності» [9]. Саме землеустрій покликаний забезпечити «розробку і здійснення системи заходів із землеустрою для збереження природних ландшафтів, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель і землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення, закислення, заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами та хімічними речовинами тощо, консервації деградованих і малопродуктивних земель, запобігання іншим негативним явищам» [9, стаття 2, пункт «д»]. Але в його системі, зокрема в контексті «здійснення землеустрою на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях», існують певні недоліки, подолання яких набуло особливої гостроти в умовах сьогодення.

Насамперед, це стосується чинних видів документації із землеустрою, вичерпний перелік яких закріплений нормою частини 2 Статті 25 Закону України «Про землеустрій». В частині 3 цієї ж Статті наголошено, що «види документації із землеустрою та їх склад встановлюються виключно цим Законом» [9]. Це свідчить про надмірну зарегульованість документації із землеустрою у частині назв та змісту проєктів землеустрою і технічної до-

кументації із землеустрою, обмеженості кількості їх видів, що істотно гальмує землевпорядний процес в умовах динамічних змін структури землекористувань, посівних площ сільськогосподарських культур тощо, обумовлених збройною агресією.

Крім того, змістом відповідних проєктів землеустрою, який визначений нормами Статтей 46, 47 та 49-53 Закону України «Про землеустрій», не передбачено обов'язковості врахування соціально-економічних та екологічних аспектів, через що фактично здійснення землеустрою зведено до виконання завдань із формування земельних ділянок.

Важливе значення в системі заходів щодо ефективного використання та охорони земель мають науково обґрунтовані сівозміни, практичне запровадження яких можливе лише на основі проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Але законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)», прийнятим 12 лютого 2015 року, була виключена частина 4 Статті 22 Земельного кодексу України, яка передбачала обов'язковості використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь [7]. Водночас, частина 2 Статті 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка встановлювала адміністративну відповідальність за використання

зазначених земельних ділянок без вказаних проєктів землеустрою, була вилучена лише 28 квітня 2021 року на підставі Закону України №1423-IX [5]. Відповідно до зазначеної норми «використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь тягнуло за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [5].

Крім того, відповідно до абзацу «д» підпункту 2 пункту 1 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» «вимоги Земельного Кодексу та Закону України "Про оренду землі" щодо мінімального строку договору оренди землі не застосовуються до договорів, укладених відповідно до підпункту 2 цього пункту». В свою чергу, підпунктом 2 пункту 1 цього Закону передбачена «передача в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності (крім тих, що перебувають у постійному користуванні осіб, які не належать до державних, комунальних підприємств, установ, організацій), а також земельних ділянок, що залишилися у колективній власності колективного сільськогосподарського під-

приємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства, нерозподілених та невитребуваних земельних ділянок і земельних часток (паїв)» [8]. Останнє, безумовно, унеможливило запровадження та дотримання науково обґрунтованого чергування сільськогосподарських культур.

З одного боку, можуть бути зрозумілими законодавчі «послаблення» щодо дотримання науково обґрунтованого чергування сільськогосподарських культур в сівозмінах, зокрема в період дії воєнного стану, для забезпечення продовольчої безпеки країни, але з другого - саме сівозміни сприятимуть якнайшвидшому відновленню земель, пошкоджених внаслідок бойових дій, звичайно в комплексі з іншими землеохоронними (правовими, організаційними, економічними, технологічними тощо) заходами.

В умовах сьогодення, для адекватної своєчасної реакції на виклики, що виникають у сфері використання та охорони земель на сільських територіях, землеустрій, базуючись на основних законодавчо закріплених принципах, має носити динамічний багатоваріантний (альтернативний) характер, особливо на місцевому рівні.

Зважаючи на це, сучасні проекти землеустрою мають бути забезпечені логічним науковим обґрунтуванням, розроблятися на основі оновленої нормативно-правової бази, повинні містити альтернативні варіанти рішень проблем, які виникають перед сільськогосподарськими товаровиробниками в процесі виконання ними екологічних та соціально-економічних завдань.

Незалежно від форми господарювання і власності проєкт землеустрою повинен забезпечувати землевласни-

ку чи землекористувачу можливість гнучкого господарювання й використання землі не лише з врахуванням ринкових умов, а й викликів, обумовлених військовою агресією. Тому результатом розробки і наступної реалізації таких проєктів має стати формування просторового каркасу екологічно стійких агроландшафтів, в рамках яких буде здійснюватись відтворення земельно-ресурсного потенціалу сільських територій, в тому числі уражених внаслідок бойових дій, ракетних обстрілів тощо.

Висновки та пропозиції.

Для відповіді на виклики, обумовлені військовою агресією, на землеустрій в аграрній сфері покладаються наступні завдання:

- інвентаризація земель;
- класифікація земель за станом та типом ураження;
- оцінка втрат та збитків сільськогосподарських землекористувачів, включаючи збитки, недоотриманий прибуток, вартість відновлення;
- рекультивація земель, порушених внаслідок бойових дій;
- консервація деградованих земель;
- запровадження інших заходів з охорони земель (фітомеліорація, детоксикація та ін.);
- розробка чи оновлення проєктів із землеустрою з урахуванням зміни структури посівів та землекористування;
- внесення змін до земельного законодавства щодо вилучення земель пошкоджених внаслідок військових дій із сільськогосподарського обігу.

Для вирішення перелічених завдань необхідно усунути недоліки в

законодавчих нормах, що регулюють складання документації із землеустрою, які наявні в сучасному контексті, а саме:

- неможливість розробки схем землеустрою для частин територій та під конкретні цілі (тематику) наприклад на території, які були деокуповані;

- змістом проєктів землеустрою не передбачено обов'язковості врахування соціально-економічних та екологічних аспектів, а фактично здійснення землеустрою зведено до виконання завдань із формування земельних ділянок. Законодавством не передбачена обов'язковість розробки проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь. Поручена логічна послідовність виконання;

- робочі проєкти землеустрою, технічна документація із землеустрою надмірно зарегульовані у частині назв та змісту, кількість їх видів обмежена та не відповідає викликам часу. Також порушена логічна послідовність виконання.

Список літератури

1. Добряк Д.С., Мартин А.Г. Землеустрій – наукова основа раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Землеустрій і кадастр. 2006. №1. С. 10-16.
2. Дорош Й.М. Проєкти землеустрою як інструмент забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського землекористування. Землевпорядний вісник. 2011. № 8. С. 23-27.
3. Дорош Й.М., Дорош О.С. Державні стандарти, норми і правила як механізм формування інституціонального середовища територіального планування землекористування. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2015. № 2-3. С. 3-12.
4. Земельний кодекс України №2768-III від 25.10.2001р. -URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (документ 80731-X, редакція від 06.11.2022р., підстава - 2685-IX, 2690-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Вісник аграрної науки. Порядок консервації земель: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. №35. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2022-%D0%BF#Text>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12 лютого 2015 року № 191-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19#Text>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 року № 2145-IX. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#top>
9. Про землеустрій: Закон України № 858-IV від 22 травня 2003 року. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#top>
10. Про охорону земель: Закон України №962-IV від 19.06.2003р. -URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
11. Сайко В.Ф. Вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних земель та їхнє раціональне використання: методичні рекомендації. За ред. В.Ф.Сайка. -Київ: Аграрна наука, 2000.-39 с.
12. Третяк А.М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія: монографія. –Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. -488с.
13. Третяк А.М. Місце і роль сучасного землеустрою в розвитку земельних відносин в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2014. №3-4. С.12-16.

14. Третяк А.М., Третяк В.М., Капінос Н.О., Гетманчик І.П., Третяк Р.А. Землевпорядкування та оцінка нанесеної шкоди землевпорядкуванню на територіях, що зазнали військових дій в Україні. Агросвіт. 2022. №11-12. С.3-11.

References

1. Dobryak, D. S., & Martyn, A. G. (2006). Zemleustriy – naukova osnova ratsionalnoho vykorystannya ta okhorony zemelnykh resursiv [Land management is the scientific basis of rational use and protection of land resources]. Zemleustriy i kadastr, (1), 10-16.
2. Dorosh, Y. (2011). Proekty zemleustroyu yak instrument zabezpechennya staloho rozvytku silskohospodarskoho zemlekorystuvannya [Land management projects as a tool for ensuring the sustainable development of agricultural land use]. Zemlevporyadnyi visnyk, (8), 23-27.
3. Dorosh, Y. M., & Dorosh, O. S. (2015). Derzhavni standarty, normy i pravyla yak mekhanizm formuvannia instytutsionalnoho seredovyshe terytorialnoho planuvannia zemlekorystuvannia [State standards, rules and regulations as a mechanism for shaping the institutional environment of land use territorial planning]. Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel, (2/3), 3-12.
4. Zemelnyi kodeks Ukrainy. Redaktsiia vid 07.04.2022 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
5. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravyoporushennia 80731-X. Redaktsiia vid 06.11.2022 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro poriadok konservatsii zemel» №35 vid 19.01.2022 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2022-%D0%B-F#Text>
7. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deyaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennya umov vedennya biznesu (deregulyatsii)» № 191-VIII vid 12.02.2015 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19#Text>
8. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deyaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo stvorennia umov dlya zabezpechennya prodovolchoyi bezpeky v umovakh voyennoho stanu» № 2145-IX vid 24.03.2022 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#top>
9. Zakon Ukrainy «Pro zemleustriy» Redaktsiia vid 22.05.2003 r. № 858-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#top>
10. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu zemel» Redaktsiia vid 10.07.2022 r. №62-IV. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
11. Sayko, V. F. (2000). Vyluchennia z intensyvnoho obrobittu maloproduktyvnykh zemel ta yikhnye ratsionalne vykorystannia [Removal of unproductive lands from intensive cultivation and their rational use]. K.: Ahrarna nauka.
12. Tretyak, A. M. (2013). Zemleustriy v Ukraini: teoriya, metodolohiya: monohrafiya [Land management in Ukraine: theory, methodology: monograph]. Kherson: Hrin DS.
13. Tretyak, A. M. (2014). Mistse i rol suchasnoho zemleustroyu v rozvytku zemelnykh vidnosyn v Ukraini [The place and role of modern land management in the development of land relations in Ukraine]. Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel, (3-4), 12-16.
14. Tretyak A.M., Tretyak V.M., Kapinos N.O., Hetmanchik I.P., Triatiak R.A. (2022). Zemlevporiadkuvannia ta otsinka nanesenoi shkody zemlevporiadkuvanniu na terytoriakh, shcho zaznali viiskovykh dii v Ukraini. Ahrosvit. №11-12. S.3-11.

Dorosh Y., Barvinskyi A., Dorosh O., Svyrydova L.

CHALLENGES OF LAND MANAGEMENT IN THE AGRO SPHERE, CAUSED BY MILITARY AGGRESSION, AND THE WAYS OF THEIR SOLUTION

LAND MANAGEMENT, CADASTRE AND LAND MONITORING 4'22: 6-15.

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.01>

Abstract. *The current state of agricultural lands, especially those damaged as a result of emergency situations and hostilities, is analyzed. It has been proven that the algorithm for removing lands damaged as a result of military operations from agricultural circulation must be fixed at the legislative level by making appropriate amendments and additions to the Land Code of Ukraine, Laws of Ukraine: "On Land Protection", "On Land Management". The current Land Conservation Procedure should be supplemented with criteria and indicators for establishing the degree of mechanical destruction and/or chemical pollution, because the direction, content and volume of restoration works and, accordingly, the amount of their financing depend on this. It is emphasized that only a differentiated approach to the transformation of technogenically polluted lands allows rational spending of funds and achieving the maximum environmental protection effect.*

It is emphasized that in today's conditions, for an adequate and timely response to challenges in the field of land use and protection, in rural areas, land management should have a dynamic multivariate (alternative) nature, especially at the local level, based on the main legally established principles.

The tasks of land management in the agrarian sphere, caused by military aggression, are formulated, and the ways of their solution are substantiated. The list of shortcomings in the legislative norms, which are present in the modern context when compiling land management documentation, is given.

Key words: *land management, agricultural land, destruction of soil cover, chemical pollution of land*